

ԱՐԶԱԳԱՆԳ

ARTZAKANK - ECHO

Bimestriel bilingue publié à Genève

Mai - Juin 2015

N° 198

Բովանդակություն

Էջ 5

- Բրիտանիկա հանրագիտարանը «Կոտորածներ»-ը փոխարինած է «ցեղասպանություն»-ով

Էջ 6

- 23 Ապրիլ 2015. Հայոց ցեղասպանության նահատակների սրբադատումը

Էջ 9

- Մեկ դար անց

Էջ 13

- Յայտնաբերում է ԱՄՆ նախագահի համարի հայ որբերի գործած գորգի զոյգը

Էջ 14

- Անմոռուկ - Դանիել Վարուժան

Sommaire

Page 4

- Commémoration à Berne, 24 avril 2015

Page 7

- Enseigner et apprendre la langue arménienne: Une façon singulière de rendre hommage aux victimes du génocide

Page 8

- "Les Réverbères de la Mémoire"

Page 10

- Grégoire de Narek: moine, poète et docteur de l'Eglise

Page 11

- La francophonie en Arménie

Page 12

- Suisse-Arménie. Collection Kalfayan

Page 14

- La pisciculture menace les ressources en eau de la plaine d'Ararat

Page 16

- Le Conseil des Droits de l'Homme des Nations Unies a adopté par consensus la Résolution sur la Prévention du Génocide à l'initiative de l'Arménie

Page 17

- Arménie - A l'aube de la montagne sacrée

- Offrez un rosier au futur Jardin des 100 rosiers sur le parvis de l'Eglise Saint Hagop de Troinex

Page 19

- Nouvelles de l'Ecole Topalian

Page 20

- Nouvelles de l'UAS

Cent ans après: Toujours debout!

"... Notre humanité a vécu, le siècle dernier, trois grandes tragédies inouïes: la première est celle qui est généralement considérée comme "le premier génocide du XXème siècle"; elle a frappé votre peuple arménien - première nation chrétienne - avec les Syriens catholiques et orthodoxes, les Assyriens, les Chaldéens et les Grecs..."

©armday.com

Ces mots prononcés par le pape François au cours de la messe exceptionnelle dédiée à Saint Grégoire de Narek et aux 1,5 million de martyrs arméniens de 1915 célébrée le 12 avril dernier en la Basilique St Pierre de Rome ont eu un retentissement sans précédent dans le monde entier. En employant le mot tabou de "génocide" pour qualifier le massacre des Arméniens il y a cent ans, le souverain pontife a donné le coup d'envoi des commémorations du centenaire et a porté l'Arménie sur le devant de la scène internationale.

Trois jours plus tard, par une résolution votée à une très large majorité, le Parlement européen a invité Ankara à reconnaître le Génocide des Arméniens et ainsi jeter les bases d'une véritable réconciliation entre les peuples turc et arménien.

Un nombre de déclarations et de résolutions au niveau parlementaire et municipal reconnaissant le génocide des Arméniens se sont succédé à travers le monde durant la semaine qui a précédé le 24 avril. Parmi les plus significatives, la déclaration du Président allemand Joachim Gauck, qui a souligné "une co-responsabilité et même une complicité" de l'Empire allemand dans ce crime, et la résolution adoptée par le Parlement autrichien condamnant le Génocide des Arméniens et appelant la Turquie à faire face aux pages noires de son histoire. Inutile de dire que tous ces développements ont attiré les foudres d'Ankara. >>>

Avec les compliments de
TAVITIAN
Atelier de sertissage

TAVITIAN S.A. - 18, ch. des Aulx - 1228 Plan-Les-Ouates - Téléphone 022 346 93 02 - Fax 022 346 93 04
tavitian@bluewin.ch

Cent ans après: Toujours debout!

»»» Le 23 avril, à Etchmiadzin, l'Eglise apostolique arménienne a canonisé les martyrs du génocide, en présence de délégations étrangères et de représentants de différentes églises orientales. De toute la chrétienté depuis ses origines, il s'agissait de la canonisation la plus importante en nombre de personnes jamais effectuée.

Le centenaire du génocide a fait l'objet d'une couverture médiatique extraordinaire dans le monde entier. Le combat du peuple arménien contre le déni et le négationnisme de l'Etat turc est devenu d'actualité notamment après la déclaration du pape sur fond de menaces d'extermination qui pèsent sur les chrétiens et d'autres minorités au Moyen-Orient. Les langues se sont enfin déliées sur ce sujet dont l'évocation était fortement décommandée, il y a quelques années encore, par les directions de la presse écrite et audio-visuelle, sous peine de déclencher une plainte à la limite de l'incident diplomatique de la part de l'ambassade de Turquie, comme avouait récemment une présentatrice sur les ondes d'une chaîne française.

Quelques autres faits marquants ont également contribué à placer l'Arménie sous le feu des projecteurs: La visite en Arménie de Kim Kardashian et sa famille, qui a été suivie par les 27 millions de fans de la vedette de la télé-réalité américaine à travers le monde, et le concert du groupe de métal californien *System of a Down* (SOAD) sur la place de la République à Erevan pour clôturer une tournée intitulée *Wake Up the Souls* (Réveillez les âmes) pour commémorer les victimes du génocide.

© PAN Photo / Tigran Mehrabyan

Le 24 avril 2015, une célébration historique a eu lieu au Mémorial du Génocide de Tsitsernakaberd à Erevan avec la participation des centaines de chefs religieux, des ambassadeurs, des officiels et des présidents russe, français, chypriote et serbe. La cé-

rémonie et les discours ont été retransmis en direct sur *Euronews* et par d'autres chaînes télévisées.

La Suisse a été représentée à cette commémoration par son ambassadeur en Arménie Lukas Gasser, le Département fédéral des Affaires étrangères (DFAE) ayant annoncé dans un communiqué que le Conseil fédéral s'en était ainsi "*tenu à sa pratique traditionnelle qui consiste à participer avec retenue aux commémorations d'événements historiques internationaux*". Et pourtant, le conseiller fédéral Didier Burkhalter avait participé le 27 janvier 2014 comme président de la Confédération à la commémoration de la libération du camp d'Auschwitz.

© Demir Sönmez

Par contre, une délégation parlementaire composée des conseillers nationaux, membres du Groupe parlementaire Suisse-Arménie, Dominique de Buman et Ueli Leuenberger, coprésidents, Christian van Singer, Jacques-André Maire, Anne Mahrer, Maja Ingold, Marianne Streiff et Francine John-Calame, accompagnés de Sarkis Shahinian (Secrétaire général du Groupe) et Sevan Pearson, l'assistant de ce dernier, ont représenté le peuple suisse à Erevan. Ils ont participé également au forum global "*Contre le crime de génocide*" tenu à Erevan du 22 au 23 avril dernier.

Dans une déclaration du 23 avril 2015, la délégation a dénoncé les pressions exercées par la Turquie sur des Etats souverains afin de les dissuader de reconnaître le Génocide des Arméniens et a appelé toutes les autorités à ne pas céder.

Alors que les présidents de deux super puissances se sont rendus à Erevan le 24 avril, la Turquie a été incapable d'attirer des chefs d'Etat du même calibre, malgré ses efforts considérables. En décidant de célébrer le 100e anniversaire de la bataille de >>>

ԱՐԶԱԳԱՆԳ

ARTZAKANK - ECHO

6 numéros par année
Prix d'abonnement annuel: CHF 30.-

Case postale 153 - 1211 Petit-Saconnex 19

CCP 12-17302-9

IBAN CH07 0900 0000 1201 7302 9

Responsable de publication: Maral Simsar

Téléphone: 022 700 36 85

artzakank@worldcom.ch

Cent ans après: Toujours debout!

▶▶▶ Gallipoli avec un jour d'avance, elle s'est attirée de vives critiques pour avoir voulu faire de l'ombre au centenaire du Génocide des Arméniens.

Dans une déclaration publiée le 20 avril, le Premier ministre turc Ahmet Davutoğlu a annoncé qu'une messe, dirigée par Mgr Aram Ateşyan, Vicaire général du Patriarche arménien en Turquie aurait lieu le 24 avril "pour les Arméniens ottomans qui avaient perdu la vie" en 1915. C'était la première fois qu'Ankara autorisait les Arméniens de Turquie à organiser une cérémonie religieuse en hommage à leurs ancêtres "qui ont perdu la vie lors du déplacement", un droit à la mémoire qui leur était jusqu'alors refusé ... Dans le même communiqué, le chef du gouvernement a aussi présenté ses "condoléances" aux petits-enfants des Arméniens en soulignant que la Turquie partageait leurs souffrances. Le 23 avril, le président Erdogan a, à son tour, admis les "souffrances" vécues par les Arméniens de l'Empire ottoman tout en rejetant la qualification de génocide.

Les organisations arméniennes n'ont pas tardé à fustiger ces déclarations qui ne comportaient aucun renoncement au négationnisme d'Etat, ni exprimaient un quelconque regret ou volonté de réparation.

La mobilisation des Arméniens du monde entier pour commémorer le centenaire dans la dignité a été remarquable. Les manifestations organisées un peu partout se sont caractérisées par la présence d'une jeunesse nombreuse et très active, preuve que la politique génocidaire n'a pas abouti et que les descendants des victimes sont plus déterminés que jamais dans leur combat pour la justice.

En Turquie, malgré le discours officiel toujours dans le déni, des cérémonies de souvenir ont eu lieu à Istanbul et dans toutes les grandes villes comme Izmir, Ankara ou Diyarbakir. Commencées il y a quelques années, ces manifestations se font de plus en plus nombreuses et cette année le rassemblement près de la place Taksim à Istanbul a réuni plusieurs milliers de personnes dont des représentants étrangers et des membres de la diaspora arménienne, y compris de Suisse. Notons également la participation de M. Rémy Pagani, conseiller administratif de la Ville de Genève, aux côtés de M. Tobia Schnebli et Mme Stéfanie Prezioso, conseillers municipaux en Ville de Genève

©solidarites.ch

et de M. Pierre Vanek, député au Grand Conseil et ancien conseiller national, pour souligner l'importance d'une reconnaissance officielle du génocide arménien.

En Suisse, depuis le début de l'année nous assistons à de nombreux événements dédiés au centenaire du Génocide. Il suffit de visiter le site www.genocide1915.ch pour se rendre compte du nombre impressionnant des initiatives sur les plans communautaire et individuel. Il n'est pas possible de faire un compte-rendu de toutes ces manifestations qui ont lieu un peu partout en Suisse et qui sont annoncées régulièrement dans la lettre d'information du Centre arménien de Genève, transmise par voie électronique. Parmi les événements marquants honorés de la présence de personnalités politiques et autres, citons:

- La magnifique exposition de la collection Kalfayan au Musée des Suisses dans le monde (voir notre article page 12);
- Le Concert du 17 avril au Victoria Hall avec l'Orchestre de chambre "Les solistes de Neuchâtel" sous la direction de Sergey Ostrovsky, et comme solistes Varduhi Khachatryan, soprano, et Juliette Galstian, mezzo, interprétant le "Stabat Mater" de Pergolèse, ainsi que des chefs-d'œuvre de la musique classique;

© DemirSönmez

- La cérémonie religieuse à l'Eglise Saint Hagop de Troinex le 24 avril;
- La manifestation du 24 avril à Berne, suivie d'un concert de musique sacrée à la Collégiale de la ville (voir l'article page 4);
- La soirée de commémoration du 25 avril au Fraumünster de Zurich avec des chants liturgiques et un concert du Chœur de chambre national d'Arménie, sous la direction de Robert Mlkeyan.▶▶▶

© Vera Markus, Zürich

Cent ans après: Toujours debout!

►►► Parmi les autres manifestations artistiques, un récital de chant qui a eu lieu le 29 avril au Point Favre, à Genève. Karine Mkrtychyan, accompagnée au piano par Elizavetha Touliankina a interprété des chants de Komitas dans la deuxième partie du programme.

Par ailleurs, une action symbolique a eu lieu le matin du 24 avril sur la place des Nations à Genève: un groupe d'Arméniens portant sur leurs habits les noms de leurs grands-parents ou de leur village sont restés immobiles durant trente minutes, en silence, pour dire au monde que les enfants d'Arménie sont toujours debout.

©ArmenianSoul

Notons également la projection d'images "One person died" d'Alina Mnatsakanian sur des bâtiments publics dans plusieurs villes suisses.

Les commémorations du centenaire à travers le monde, fortement médiatisées sur le plan international, ont renforcé l'image d'un peuple uni dans la mémoire et la volonté de continuer le combat malgré sa dispersion géographique et ses différences en découlant. La question qui se pose maintenant est de savoir si cette réussite médiatique débouchera sur des actes concrets à savoir, la reconnaissance pleine et entière du crime par l'Etat turc et l'ouverture de la voie vers les réparations.

Mais le plus important pour nous aujourd'hui est de redéfinir nos priorités et objectifs à la lumière des changements de concepts identitaires survenus durant ces dernières décennies et de la situation géopolitique complexe dans laquelle se trouve l'Arménie. Nous avons survécu à l'extermination de notre peuple et il est de notre devoir d'assurer sa pérennité sur tous les plans et de nous engager pour un Etat arménien fort et juste, auquel pourront s'identifier tous les Arméniens. ■

Maral Simsar

Visitez
www.genocide1915.ch

pour des informations détaillées sur les
différentes manifestations dédiées au centenaire
du Génocide des Arméniens

Commémoration à Berne 24 avril 2015

©ArmenianSoul

Si un passant s'était promené à 16h30 sur la Place du Münster de Berne, il n'y aurait pas vu une seule pancarte arménienne. La place était occupée uniquement par les associations syriaques et grecques pontiques. Les quelques Arméniens présents se faisaient du souci mais cela n'a pas duré. Les associations arméniennes sont arrivées une heure plus tard: les bus loués pour l'événement ont eu du retard. Beaucoup de monde, au moins 1500 personnes. Peu de drapeaux arméniens, mais beaucoup de pancartes avec des phrases très claires concernant la problématique de la Cause arménienne, et puis une centaine de ballons violets aux mains des enfants et des adultes. Ambiance sérieuse, quelques chants patriotiques, mais ce n'est pas ce qu'on retiendra. Chaque association a fait son discours en allemand, suisse-allemand, français, arménien, turc et d'autres langues. Deux moments forts: le discours d'un Turc qui a crié plusieurs fois "özür" (pardon), à s'arracher la gorge, et le lâcher de ballons violets dans un ciel très bleu.

Deux rues plus loin, il y avait une contre-manifestation pour la commémoration de la bataille de Gallipoli, une centaine de personnes fanatisées, une sonorisation puissante: on se demande pourquoi cette manifestation a été autorisée, affaire à suivre.

De 19h à 19h15, les 6 cloches du Münster ont sonné, c'est paraît-il exceptionnel.

L'entrée dans la cathédrale du Münster de Berne était magique. Tout le long de l'allée centrale, des lanternes avec chacune une bougie violette, couleur de cette cérémonie. Sur l'autel, tout au bout de la travée centrale, une simple bougie entourée de fleurs. A gauche de l'autel, un grand bouquet de fleurs blanches et violettes, à droite, une grande bougie blanche. Il y a 1400 places assises au Münster de Berne, et beaucoup de gens étaient debout.

Cette cérémonie a été remarquable en tous points de vue par la justesse des intervenants, tant au niveau politique que musical. On en retiendra quelques bornes.

Impressionnante, cette minute de silence, ces centaines de personnes qui se lèvent en même temps, puis ce silence parfaitement respecté, sauf par des enfants qui ont continué à jouer dans les travées, et c'était bien comme ça. ►►►

Commémoration à Berne 24 avril 2015

»»» Toute en finesse, l'interprétation des extraits de la Divine Liturgie de Komitas par le Chœur de Chambre d'État de la République d'Arménie, des voix très justes et beaucoup de spiritualité. On s'attendait ensuite à un requiem, puisque Hayr Goussan et Der Shnork étaient là. Il n'y en a pas eu.

©ArmenianSoul

Inoubliable, l'intervention au micro du prêtre syriaque pour chanter le Notre Père, en araméen, «la langue du Christ». Mille cinq cent personnes debout à nouveau, à la demande du prêtre, un homme tout en rondeur vêtu de noir avec un calot rond sur la tête, il lance la phrase, une espèce de mélodie de style arabo-hébraïque (il manque les mots pour la décrire), puis, au fond de la salle, la centaine d'Assyriens, tous descendants de rescapés du Génocide, chantent la fin de la phrase. Un peuple qui ne veut pas mourir ne meurt pas. Cela aura été la phrase de la journée...

Parfait, le discours de bienvenue en deux langues adressé au public par Muriel Denzler, secrétaire de l'ASA, discours tout à fait formel, monocorde, mais qui laissait sentir d'autant plus une forte émotion sous-jacente, et finissant par un «notre combat pour la vérité» qui a fait gicler les larmes chez plusieurs d'entre nous.

Superbes, les discours des politiciens, avec l'espoir qu'ils seront utiles, mais nous savons qu'il faudra les répéter sans arrêt et longtemps. Chacun a réclamé que le Conseil fédéral suisse reconnaisse enfin le Génocide. On retiendra aussi les mots de Vicken Bayramian qui résumait assez bien la tonalité des discours: «C'est extrêmement douloureux que ce pays qui m'a si bien accueilli, que j'aime profondément, ne reconnaisse pas le Génocide des Arméniens, ne reconnaisse pas l'Histoire d'une partie de ses citoyens».

Բրիտանիկա հանրագիտարանը «Կոտորածներ»-ը փոխարինած է «Ցեղասպանություն»-ով

Հանրայայտ «Encyclopedia Britannica» հանրագիտարանը խմբագրած է Հայոց Ցեղասպանության վերաբերյալ յոդուածը՝ «Armenian massacres»-ը («հայերու կոտորածներ»-ը) փոխարինելով «Armenian Genocide» («Հայոց Ցեղասպանություն») վերնագիրով:

Յօդուածին մէջ մասնաւորապէս կ'ընտրուի. «Հայոց ցեղասպանութիւնը օսմանեան կայսրութեան մէջ երիտթուրքերու կառավարութեան կողմէ Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն (1914-1918թթ.) հայերու դէմ դաժան արշաւ էր: Հարիւր հազարաւոր մարդոց սպանութիւնը գիտնականներու եւ կառավարութիւններու թե՛ քննարկումներու առարկայ դարձած է: Հայերը կը կռնէին, որ արշաւը հայ ժողովուրդը ոչնչացնելու կանխամտածուած փորձ էր, այսինքն՝ ցեղասպանութիւն: Թուրքիոյ կառավարութիւնը կը դիմադրէ եւ կը հրաժարի ճանչնալ զայն որպէս այդպիսին՝ պնդելով, որ թէեւ վայրագութիւնները տեղի ունեցած են, բայց հայերու դէմ՝ որպէս խումբի, բնաշնչման պաշտօնական քաղաքականութիւն չէ եղած»:

«Բրիտանիկա հանրագիտարանը» ներկայիս հրատարակուող համապարփակ հանրագիտարաններէն հնագոյնն է. տպագրուած է 1768–71-ին, Էտինսպուրկի մէջ: Նախապէս եղած են դէպքեր, երբ Հայաստանի վերաբերյալ նիւթերը հանրագիտարանին մէջ աղաւաղուած ներկայացուած են: ■

(Հորիզոն)

Symbolique, la Missa de Lumine du compositeur arménien contemporain présent dans la salle, David Haladjian. Grande œuvre musicale écrite en 1996, interprétée par le Chœur de Chambre d'État de la République d'Arménie, le Vokal ensemble ardent de Berne, l'Orchestre de Chambre BKO de Berne, Aram Ohanian, baryton, et Gunhild Lang-Alsvik, soprano, qui remplaçait au pied levé l'artiste prévue. A la direction, deux chefs d'orchestre en alternance: Robert Mikeyan et Peter Siegwart. La Missa de Lumine est une œuvre puissante, alliant une tradition mélodique évidente à des harmonies parfois extrêmement modernes. Le choix de mêler un chœur suisse et un chœur arménien et de partager la direction entre chef suisse et chef arménien, choix hautement symbolique, a été une réussite absolue. Comment ne pas souligner également la beauté de la voix du baryton Aram Ohanian, voix claire et chaude en même temps, un timbre typiquement arménien s'il en est. Longs applaudissements à la fin, une réussite totale, comme toute cette cérémonie. ■

Armand Arapian

La Gaîté depuis 1928

La Gaîté/Intercome SA
13, Rue de la Rôtisserie
1204 Genève
022 311 87 08
info@lagaité.ch
www.lagaité.ch

Articles de fêtes

Guirlandes, ballons & cotillons
Costumes & accessoires de déguisements
Farces & attrapes
Drapeaux

Ապրիլ 23, 2015. Հայոց ցեղասպանության Նահատակների սրբադասումը

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում ապրիլի 23-ին տեղի է ունեցել Հայոց ցեղասպանության նահատակների սրբադասման արարողությունը՝ մասնակցությամբ Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի և Մեծի Տանն Կիլիկյո կաթողիկոս Արամ Ա-ի, որի ընթացքում 1915-ի Հայոց Մեծ եղեռնի մեկուկես միլիոն զոհերը հռչակուել են Հայ առաքելական եկեղեցու սրբեր:

Հայ առաքելական եկեղեցին Հայոց ցեղասպանության նահատակների սրբասամամբ չի նշում մեկուկես միլիոն զոհերի թիւը, ոչ էլ տալիս է անհատների անուններ, այլ հռչակում է Նրանց հաւաքական նահատակությունը, ովքեր ընկան յանուն հաւատի և հայրենիքի: Հայ առաքելական եկեղեցին նահատակների զոհաբերությունը որպէս հաւաքականություն է ընդունում չառանձնացնելով նրանց հոգևոր սխրանքը, ովքեր մէկ ընդհանրական և հաւաքական անունով մարտիրոսացան անանուն:

Տեղեկանք. սրբադասումը Հայ եկեղեցում

Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցում սրբերի յիշատակության աւանդությունն սկսւում է 4-րդ դարից:

Ըստ հայ պատմիչ Ագաթանգեղոսի՝ հայոց առաջին կաթողիկոս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը, համաձայն քրիստոնէական աւանդության, Հայաստանում նահատակուած Հռիփսիմեանց և Գայանեանց կոյսերի գերեզմանների վրայ կառուցել է յատուկ մատուռներ (վկայարաններ, որտեղ քրիստոնէաները յիշատակել են նահատակ կոյսերին՝ հայցելով նրանց բարեխօսությունը):

Այսօր Հայ եկեղեցու սրբերի թիւը շուրջ 700 է, իսկ ըստ Տոնացոյցի տօնելի սրբերի թիւը հասնում է 400-ի: Յիշատակելի սրբերի հնագոյն խումբն Աստուածաշնչեան սրբերն են (Նահապետներ, մարգարէներ, առաքեալներ): Մին առօնելի խումբը համաքրիստոնէական սրբերն են, որոնց ընդհանուր թիւը կազմում է 189: Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին ցայսօր անփոփոխ կերպով տօնակատարում է 63 հայ սրբերի յիշատակը:

Հայ եկեղեցու սրբեր են համարում՝
ա) հաւատքի համար նահատակուածները,
բ) անձինք, որոնց կենդանութեան օրոք կամ մահուանից յետոյ տեղի են ունեցել հրաշագործութիւններ,
գ) հաւատքի տարածման, եկեղեցու ուղղափառ դաւանանքի պաշտպանութեան և Աստծու խօսքի բացառիկ քարոզիչները,
դ) սրբակենցաղ անձինք:

Հայ եկեղեցու ամենայայտնի սրբերից են առաջին կաթողիկոս Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը, ով նաև համաքրիստոնէական սուրբ է համարում, 5-րդ դարում յանուն հաւատքի և հայրենիքի նահատակուած Սբ Վարդանանք, Սբ Գրիգոր Նարեկացին (10-րդ դար), Սբ Ներսէ Շնորհալի կաթողիկոսը (12-րդ դար) և այլք:

Պատմութեան ընթացքում, սակայն, Հայ եկեղեցու սրբադասման կամ սրբերի կանոնականացման յատուկ գործընթաց չի պահպանուել: Միաժամանակ,

ըստ ուսումնասիրությունների, սուրբ են նկատուել իրենց կենդանութեան կամ մահուանից յետոյ ժողովրդի կողմից լայն ճանաչում ձեռք բերած, ժողովրդական բարեպաշտութեան և յարգանքի միջոցով ճանաչուած անձինք, որոնց նշխարները մեծարուել են, գերեզմանները դարձել ուխտատեղիներ, իսկ մահուան կամ նահատակութեան օրը նշուել է որպէս ուրախութեան տարեդարձ: Եկեղեցու բարձրագոյն իշխանութեան՝ կաթողիկոսական հրահանգով կամ կոնդակով նրանց անունները հռչակուել են տարեկան տօնի սահմանումով կամ տօնացոյցում ընդգրկուելով:

Ըստ աւանդութեան՝ հայագգի առաջին սուրբը յանուն հաւատքի նահատակուած Սանդուխտ կոյսն է, ով հայոց Սանատրուկ արքայի դուստրն էր (1-ին դար): Վերջին տօնելի սրբերը, ովքեր ընդգրկուել են հայոց տօնացոյցում, Սուրբ Յովհան Ռրոտնեցի և Սուրբ Գրիգոր Տաթևացի վարդապետներն են (15-րդ դար): Աւելի ուշ՝ 18-րդ դարում, Սիմէոն Ա Երևանցի կաթողիկոսի հայրապետական սրբատառ կոնդակով՝ Հայ եկեղեցու Սուրբ Պատարագի արարողութեան ժամանակ յիշատակուում է Մովսէս Գ Տաթևացի հայրապետի (17-րդ դար) անունը: Պատմական վայրիվերումների պատճառով այս ժամանակաշրջանից ի վեր Հայ եկեղեցում նոր սուրբ չի հռչակուել:

Երկարատև ընդմիջումից յետոյ Հայ եկեղեցու սրբադասման հարցը պաշտօնապէս օրակարգ է մտել 20-րդ դարի սկզբին՝ ընդգրկուելով Հայ եկեղեցում կատարուելիք բարենորոգութեան ծրագրում: 1923 թ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գեորգ Սուրենեանց կաթողիկոսի օրոք ստեղծուել է «Բարեփոխումների կենտրոնական յանձնաժողով», որը պէտք է զբաղուեր նաև սրբադասման հարցերով: Հարցը քննարկուել է նաև յաջորդ կաթողիկոս Խորէն Մուրադբեկեանի օրոք:

Եկեղեցու ներքին, խորհրդական կեանքի կենսականութիւնը վերականգնելու մտածումով 1960-ական թուականներից սրբադասման հարցը քննարկուել է երկու կարևոր շեշտադրումներով.

- ա) վերականգնել Հայ եկեղեցու սրբադասման կարգի աւանդութիւնը,
- բ) քննել Հայոց Տեղասպանութեան նահատակների սրբադասման հնարաւորութիւնը:

**Հայոց ցեղասպանության
նահատակների սրբադասումը**

**»»» Ցեղասպանության զոհերի սրբադասման
հարցը**

Սրբադասման հարցն առաջին անգամ հրապարակայնորեն արծարծուել է 1989 թուականին՝ Ամենայն Հայոց Կազգէն Ա Կաթողիկոսի հրաւերով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ կաթողիկոսի Հայաստան այցի ընթացքում: Այս ընթացքում երկու կաթողիկոսները հանդես եկան համատեղ յայտարարութեամբ՝ առաջարկելով մինչև 1990 թուականը՝ Հայոց ցեղասպանութեան 75-րդ տարելիցը, նախապատրաստական աշխատանքներ տանել ցեղասպանութեան զոհերի սրբադասումն իրականացնելու համար:

Սրբադասման կարգի վերականգնման հարցը, սակայն, գործնական փուլ թւակոխեց միայն 2005 թուականին: Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ծայրագոյն Պատրիարք և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի և Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի հայրապետական տնօրինութիւններով ստեղծուեց Սրբադասման յանձնաժողով՝ հարցը հանգամանորէն ուսումնասիրելու և առաջիկայ Եպիսկոպոսաց ժողովին ներկայացնելու նպատակով:

2013 թ. սեպտեմբերի 24-27-ին Մայր Աթոռում, նախագահութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ծայրագոյն Պատրիարք և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի և Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի, գումարուած Եպիսկոպոսաց ժողովը քննարկեց Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցում սրբադասման աւանդութեան վերականգնման հարցը և այդ շրջագծում Հայոց ցեղասպանութեան զոհերի սրբադասման հետ առնչուող խնդիրները: Քննարկման արդիւնքում Հայոց ցեղասպանութեան զոհերի սրբադասման գործընթացի կապակցութեամբ Եպիսկոպոսաց ժողովը որոշեց որդեգրել Հայոց ցեղասպանութեան նահատակների հաւաքական սրբադասման սկզբունքը:

Իսկ 2014 թ. նոյեմբերի 11-13-ի Եպիսկոպոսաց ժողովում արդէն՝

ա. հաստատուեց Հայ Եկեղեցու սրբադասման ծիսակարգը և շարականի կանոնը («Հրաշացան Պալուցմամբ...» ԴԿ), ժամամուտը (Ի յիշատակի...), վկայաբանութիւնը և սրբապատկերի նախօրինակը,

բ. Հայոց ցեղասպանութեան նահատակների սրբադասման արարողութիւնը որոշուեց կատարել 2015 թ. ապրիլի 23-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում,

գ. Որպէս ամենամեայ եկեղեցական յիշատակութեան տօնացուցային օր սահմանուեց ապրիլի 24-ը՝ «Յիշատակ սրբոց նահատակաց, որք կատարեցան յընթացս Ցեղասպանութեանն Հայոց վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց»:

Այսպիսով՝ երկարատև ընդմիջումից յետոյ Ցեղասպանութեան նահատակների սրբադասման միջոցով վերականգնուում է Հայ Եկեղեցու սրբադասման կարգը և շարունակական է դառնում Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու սրբադասման գործընթացը: ■

(Հայկական Ուսումնասիրութիւնների Անի Կենտրոն)

**Enseigner et apprendre la
langue arménienne: Une façon
singulière de rendre hommage
aux victimes du génocide**

Tous les mercredi soir depuis le début de l'année, Emilie, Aline, Christina, Hagop, Hratch, Simon et Razmig, se réunissent dans les locaux du Diocèse de l'Eglise arménienne de Suisse à Genève pour suivre des cours d'arménien occidental. Une démarche peu ordinaire pour ces Arméniens compte tenu du manque d'intérêt envers cette langue définie par l'UNESCO comme une langue en danger de disparition. Pour certains, cette langue n'a pas été parlée dans leur famille depuis presque un siècle, pour d'autres pendant deux générations...

Les cours sont dispensés par Matig Eblighatian, imprimeur-éditeur originaire d'Alep en Syrie, qui est établi à Genève depuis une année et demie.

"Il y a trois ans, j'ai quitté ma ville natale à contre cœur pour assurer la sécurité de ma famille. Pendant trente ans j'ai publié et diffusé des livres en arménien, une activité qui, au delà de l'exercice d'une profession, me procurait un sentiment de satisfaction morale et spirituelle grâce à mon contact quotidien avec notre alphabet "mesrobian" sacré.

En sus de tous mes biens meubles et immeubles, mon imprimerie, ma bibliothèque personnelle, et ma collection d'objets culturels arméniens restés à Alep, j'ai dû malheureusement abandonner aussi mes projets de publication de livres qui auraient été dédiés au centenaire du génocide des Arméniens.

Arrivé à Genève dans un milieu non-familier, j'ai été rassuré d'apprendre de l'existence d'une communauté arménienne et c'est en fréquentant l'Eglise de Troinex que j'ai trouvé le plus grand réconfort.

Il y a une année, j'ai assisté à la cérémonie de baptême des membres d'une famille originaire de Dersim, qui m'a beaucoup touchée. Ces Arméniens ont commencé à participer à la vie communautaire mais ne parlaient pas notre langue. J'ai proposé alors au conseil paroissial de mettre en place des cours d'arménien pour adultes que je serais prêt à donner à titre bénévole. >>>

Enseigner et apprendre la langue arménienne: Une façon singulière de rendre hommage aux victimes du génocide

»»» En janvier de cette année nous avons commencé les cours avec dix élèves à raison de deux heures par semaine. Nos élèves ne sont pas tous originaires de Dersim ou de Turquie mais également de Suisse, de France, de Belgique, d'Angleterre etc.

Nous avons consacré les trois premiers cours à l'apprentissage de l'alphabet et à l'écriture. Actuellement, mes élèves apprennent des groupes de mots tels que les mois et les jours de la semaine, les prépositions, les parties du corps, les vêtements etc. Nous commencerons bientôt des petits dialogues mettant en scène des situations de la vie courante. Nous n'avons pas un système d'évaluation mais le progrès dépendra bien évidemment de l'effort personnel de chacun en dehors des cours."

La rencontre avec ces élèves pleins d'entrain et d'enthousiasme est un réel plaisir. Leurs motivations pour apprendre notre belle langue sont très variées:

"Je veux apprendre la langue de mes grands-parents pour pouvoir renouer avec mes origines. Cela m'apporte une certaine fierté. Il est important pour moi de pouvoir la pratiquer avec mon ami et sa famille."

"Je veux conserver les valeurs familiales et les transmettre aux futures générations."

"Je chante tous les dimanches à l'église et j'ai besoin de lire le texte du "badarak" (la messe) plus facilement. J'aimerais aussi pouvoir parler l'arménien."

"Je m'intéresse aux langues et j'ai constaté que l'arménien a eu une influence sur certaines langues orientales. J'ai décidé de l'apprendre aussi afin que cette langue riche ne disparaisse pas."

"Je trouve que c'est important de parler la langue de son pays. J'ai appris l'arménien à l'école en Belgique et j'ai vécu quelque temps en Arménie mais j'espère améliorer mes connaissances orales et écrites."

"J'ai pris des cours d'arménien oriental en Allemagne pendant six mois. Mais, étant né en Arménie occidentale, je voulais apprendre l'arménien occidental. Il est important de préserver la langue que mes arrière-grands-parents ont parlée. C'est à notre génération de prendre les mesures, avant qu'il ne soit trop tard, afin que cette langue ne disparaisse".

"Le but du génocide n'était pas seulement de nous anéantir physiquement mais aussi d'éradiquer notre langue et notre culture. Mais nous reviendrons à nos origines en réappropriant notre langue et renaîtrons de nos cendres. C'est ainsi que je compte lutter contre les conséquences du génocide!"

Matig Eblighatian se réjouit de pouvoir aider ces femmes et hommes dans leur apprentissage de la langue arménienne. En tant que descendant de rescapés originaires de Hadjen et d'Istanbul, il estime qu'il est de son devoir de transmettre cette langue à ceux et celles qui n'ont pas eu la possibilité de l'ap-

"Les Réverbères de la Mémoire"

Dix ans après son lancement, le projet du monument *Les Réverbères de la Mémoire* de l'artiste Melik Ohanian, dédié «à la mémoire commune des Genevois et des Arméniens» cherche toujours un emplacement à Genève.

Sollicité par le Conseil d'Etat de Genève suite à "une série d'interventions tout à fait inhabituelles, parfois au plus haut niveau diplomatique" contre l'implantation de ce monument dans le parc Ariana, le conseiller fédéral Didier Burkhalter avait recommandé en décembre dernier de refuser l'octroi d'une autorisation de construire "au vu des spécificités du lieu".

A la suite de cette immixtion, une motion déposée au Grand Conseil en février 2015 par le député Guy Mettan a demandé d'autoriser au plus vite le projet en passant outre aux pressions. Cette motion, soutenue par la gauche et le PDC, mais combattue par le MCG, l'UDC et le PLR a été refusée à une voix près.

Selon M. François Longchamp, président du Conseil d'Etat genevois, l'autorisation de construire serait délivrée très rapidement dès qu'un nouveau lieu aura été choisi.

A défaut de trouver leur place à Genève, *Les Réverbères de la Mémoire* ont retrouvé vie en Italie. A l'issue de la messe historique présidée par le pape François, dimanche 12 avril dans la basilique Saint-Pierre de Rome – messe pendant laquelle il a prononcé pour la première fois le terme de génocide –, le souverain pontife a en effet reçu des mains de Vahé Gabrache, président de la Fondation Alliance arménienne, une version miniature de l'œuvre.

Par ailleurs, l'installation grandeur nature est exposée dans le cadre de la Biennale de Venise du 9 mai au 22 novembre prochain. Les Réverbères attendent, couchés sur le sol de l'île de Saint Lazare, le temps de trouver une place à Genève ... ■

prendre dès leur jeune âge et d'ajouter:

"En ce faisant je contribue à ma façon à la commémoration du centenaire du génocide !" ■

Maral Simsar

**Les cours reprendront à la rentrée de l'année scolaire genevoise 2015-2016, tous les mercredis de 19h à 21h, au 3, Place des Vingt-Deux-Cantons
Renseignements: 0774118932**

Մեկ դար անց

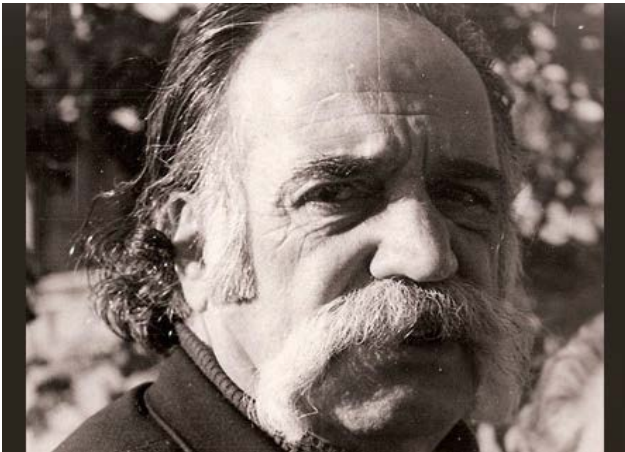
Սարո Սարոյան

Ցեղասպանութիւնից հարիւր տարի անց թուրքերին ուղղուած մեր առաջնային պահանջը՝ ամերեսուելն է սեփական պատմութեանն ու պապերի բարբարոսութիւններին: Առանց սեփական ոճիրն ընդունելու ու դատապարտելու չկայ ոչ մի երաշխիք, որ ապագան կարելի է կառուցել համերաշխ հարեւանութեան պայմաններում՝ մերժելով փակ սահմաններն ու երկու ազգերի *անտազոնիզը* (հակամարտութիւնը): Անշուշտ, ցեղասպանութիւն վերապրած մեր ազգի նաեւ միւս պահանջները նոյնքան հիմնաւոր են ու արդարացուած:

Սակայն միւս *հումանիտար* (մարդկայնական) աղետով ու հայրենազրկութեամբ պայմանաւորուած մեր բոլոր պահանջները թուրքերին ներկայացնելը, արդէն մեկ դար է, ինչ չենք ձեռնկերպել այն պահանջները, թէ ինչ ենք ուզում ինքներս մեզանից: Չկայ գիտակցումն այն բանի, որ օտարին ուղղուած մեր պահանջները իմաստ, արժէք, զօրութիւն ունեն, եթէ մենք շատ անելի խիստ պահանջներ ենք ներկայացնում ինքներս մեզ: Արդեօք գիտե՞նք, թէ ով ենք, ինչպիսին ենք, ինչպիսին չպետք է լինենք ու ինչպիսին ենք ուզում լինել մենք՝ հայերս:

Ուստի որո՞նք են մեր իսկ պահանջները մեզանից:

Ուիլիամ Սարոյեանը, «բարից հաց քամող» ազգային կենսակերպն աչքի առաջ ունենալով, երբեւէ արտասանել է այն յայտնի խօսքերը, որ եթէ աշխարհում երկու հայ հանդիպեն որեւէ տեղում, նրանք կը կառուցեն մի նոր Հայաստան:

1915թ. ողբերգութիւնից յետոյ հայերը հանդիպեցին մեկմէկու աշխարհի տարբեր ծայրերում եւ կառուցեցին իրենց Հայաստանը: Հանդիպեցին Հայաստանի Հանրապետութիւնում ու Կովկասի տարբեր անկիւններում, Ֆրանսիայում ու Արգենտինայում, Ռուսաստանում ու ԱՄՆ-ում, Աֆրիկայի անապատներում ու Աւստրալիայի տափաստաններում: ԽՍՀՄ տարիներին կառուցուող քաղաքամայր երեւանը

դարձել էր ցեղասպանութիւնից յետոյ կորսուած, բայց կրկին վերագտնուած մեր *միկրո* հայրենիքը: Այստեղ Սեբաստիան, Մայաթիան, Չէյթունը, Մարաշը, Խարբերդը ու Էրզրի միւս քաղաքները մեկտեղուեցին ու կրկին վերածնուեց Հայաստանը: 20-րդ դարում Հայոց աշխարհը հայ համայնքների միջոցով, միայն չափերի մէջ տարբերութիւններ ունենալով, յառնեց Երկիր մոլորակի բոլոր կողմերում:

Հայն իր ձեռքը վերցրեց բահն ու մուրճը սկսեց կրկին կառուցել իր տունը: Ու հետեւելով «ի սկզբանէ» իրեն ուղեկցող Աստծոյ խօսքին, ազգային վարք ու բարքին, նիստ ու կացին, կենցաղին ու հազարամեայ տեսլականին՝ նա սեփական տունը կառուցեց իր պապերի տան «կերպարանքով ու նմանութեամբ, որպէսզի ինքն իշխի ծովի ձկների, երկնքի թռչունների, ողջ երկրի անասունների եւ երկրի վրայ սողացող բոլոր սողունների վրայ»:

Անցան տարիներ: Հայը վերակերտեց կորսուած հայրենիքը՝ իր պապերի Հայաստանը: Վերակերտեց նմանութեամբ այն ամենի, ինչպէս որ եղել էր կորսուած երկրում: Ինչպէս էին պապերը տնաւեր օրերին կառուցում, այդպէս էլ կառուցեց: Ինչպէս էին պապերը նեղութեան մէջ փորձում ինդիքներ լուծել, այդպէս էլ ինքն էր փորձում լուծել: Ինչպէս էին պապերը ընկճուած վիճակում օտարների հետ շփում, այդպէս էլ ինքը սկսեց յարաբերուել: Ինչպէս էին պապերը նեղ օրերին միմիանց վերաբերում, այդպէս էլ ինքը վերաբերեց: 20-րդ դարի կեսերին հայը իր յարմարուող պապերի վախուրած, կասկածամիտ, զգուշաւոր ժառանգն էր:

Անցան տասնամեակներ: Մարդկութեան *տեխնիկական* (արհեստագիտական) առաջընթացն իրար կապեց աշխարհի բոլոր հայերին: Շոգեմանն ու զնացքը, ատոմսէքեմանն ու ինքնաթիռը, հեռախօսն ու համացանցը միացրեց նրանց ու կրկին «մեկտեղեց»: Հայը լիարժէք վերականգնեց իր պապերի կենսակերպը: Աստծոյ պատուիրաններին ներդաշնակ մնալու, հնարաւոր է նաեւ՝ դրանք կատարելու խաբկանքը ապահովելու համար, իսկ միզուց՝ չգիտակցուած մղումներից ելնելով, նա աշխարհի բոլոր կողմերում սկսեց կառուցել նաեւ Աստծոյ տներ: Հայը չէր կարող այլ կերպ վարուել. պապերը սեփական տները կառուցելուց յետոյ այդպէս էին անում արդէն դարձ դար: Հնարաւոր է հազար ու մի եկեղեցիների տիեզերական քաղաք Անին՝ կորսուած հայրենիքը, կրկին վերագտնելու հայի մղումն էր դեր խաղում: Միզուց՝ մեղքերի թողութեան համար էր դա արւում: Միզուց՝ հոգեւոր պահանջմունք էր դա: Միզուց՝ տգիտութեան արդիւնք: Հաւանաբար էթնոհոգեբանները մի օր կը կարողանան պատասխանել այդ հարցին: >>>

POMPES FUNÈBRES GÉNÉRALES

46, avenue Cardinal-Mermillod - 1227 CAROUGE
79, route de Saint-Georges - 1213 PETIT-LANCY

Tél. 022 342 30 60 - www.pfg-geneve.ch

ՄԵԿ ՂԱՐ ԱՆՑ

»»» Ամեն դեպքում անցան տասնամյակներ ու արդեն 21-րդ դարում աշխարհի բոլոր ծայրերում հայը լիարժեք վերակերտեց կորսուած հայրենիքը՝ իր ապուկապերի Յայաստանը: Շէն օրերին պապերն ինչպես էին դղեակներ կառուցում, այդպես էլ ինքը սկսեց կառուցել: Օտարների տիրապետութիւնից ձերբագատուելիս պապերն ինչպես էին միմիանց հետ հարցեր «լուծում» ու «միմիանց հարցերը լուծում», այդպես էլ ինքը սկսեց «լուծել»: Յանուն շահի պապերն ինչպես էին այոց հետ թնանքով շփուում, այդպես էլ ինքը սկսեց յարաբերուել: 21-րդ դարի սկզբին հայը իր վախւորած, կասկածամիտ, զգուշաւոր պապերի մեծամիտ, եսասեր, անուղեղ ժառանգը դարձաւ:

Տեղասպանութիւնից անցաւ ուղիղ հարիւր տարի: ՄԵԿ ՂԱՐ ԱՆՑ իր դէմ կատարուած ոճրին հայի պատասխանն այն հարիւրաւոր «Յայոց աշխարհներն» էին որոնք վեր խոյացան աշխարհի բոլոր ծայրերում: Երկու հայ որտեղ հանդիպէին մուրակի վրայ Նրանք իսկապես կառուցում էին «Յայաստան» կոչուող երկիրը:

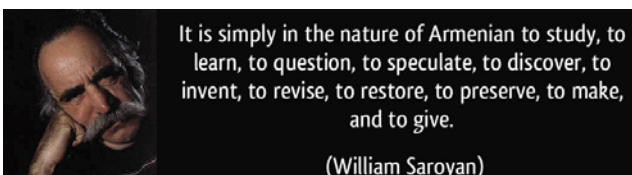
Սակայն Ուիլիամ Սարոյեանը մի հարցում սխալուել էր: Նրա խօսքում մի բառ ճշմարտութիւնը չի արտայայտում: Այն անհամապատասխան է առկա վիճակին ու հայերի միմիանց հանդիպելու պատմական ընթացքին: Եթէ աշխարհում երկու հայ հանդիպեն որեւէ տեղում, Նրանք կը կառուցեն ոչ թէ Նոր Յայաստան, այլ միմիայն ինն Յայաստան:

Մեզ Նոր Յայաստան է պետք կառուցել: 2015թ. յետոյ դրա գիտակցումը պետք է գայ հայի մօտ: Աշխարհի որ ծայրում էլ լինի հայը, Նա պետք է Նոր Յայաստան կառուցի: Նոր ազգի ծնունդը պարտադիր է: Մենք ապրում ենք մեր պապերի հին Յայաստանում: Մենք ապրում ենք իրենց մտածողութեան ու հոգեբանութեան բեռով: Ուիլիամ Սարոյեանը գիտեր որ երկու հայ եթէ մի տեղ հանդիպեն, ապա Յայաստան են կառուցելու: Մենք պետք է գիտենանք, որ այն Նոր Յայաստան պետք է լինի, որը մերժում է հիւնը: Մերժում է սուտը, տգիտութիւնը, ցուցամոլութիւնը ... (արատները շատ են բոլորը չես թուարկի): Մերժում է այդ ամէնը ու հաստատում է օրէնքի, կարգի ու կարգապահութեան վրայ հիմնուող համակեցութիւն:

Յայոց ցեղասպանութեան հարիւրամեայ տարելիցից յետոյ մեր իսկ պահանջները մեզանից պետք է լինի Նոր հայի ու Յայաստանի կերտումը:

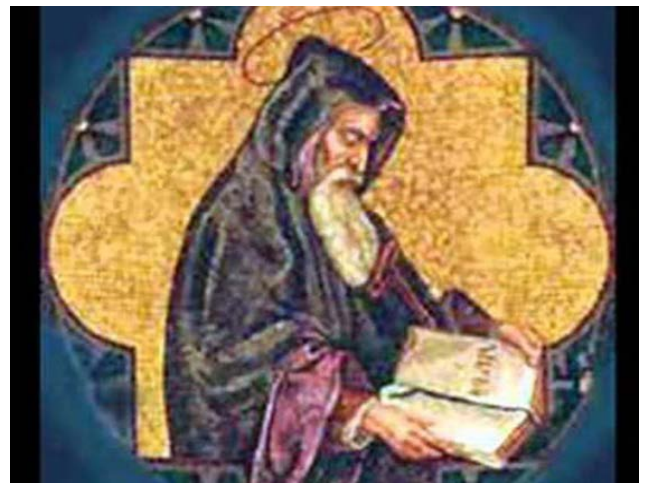
Նոր Յայաստանը *աղայթը* (սովորութիւն) մերժող իրավունքի Յայաստանն է: Տեղասպանութիւն վերապրած ժողովուրդը կրկին ծնուած ազգ է ենթադրում: Մենք դեռ չենք ծնուել, մենք դեռ ցեղասպանութիւնից խողխողուած, սրատուած, խաչուած ու հոգեվարք ապրող ժողովուրդ ենք: Մենք պետք է Նոր ծնունք: Յայը կարիք ունի Նոր ազգի ծննդի: ■

Ս. Ս. (Յետք)

Grégoire de Narek : moine, poète et docteur de l'Eglise

par Pascal Maguesyan

Le pape François a proclamé docteur de l'Église le mystique du Xe siècle. Mille ans après sa mort, son œuvre reste au cœur de la littérature nationale.

C'est une bourgade agricole typique de cette Turquie orientale, à 2 km au sud du lac de Van. Ce village kurde et musulman se nomme Yemişlik. Autrefois, c'était Narek. C'était un village arménien. C'est là que vécut Saint Grégoire, célèbre moine et prêtre arménien du Xe siècle, fantastique poète mystique, dont l'œuvre théologique, littéraire et spirituelle a traversé les siècles et les frontières.

Grégoire de Narek (fêté le deuxième samedi d'octobre dans l'Église apostolique arménienne, le 27 février dans l'Église catholique) est à présent le 36e docteur de l'Église. Cette proclamation effectuée par le pape François, dimanche 12 avril en la basilique Saint-Pierre de Rome, devant les fidèles de rite arménien, à l'occasion de la commémoration du centenaire du génocide des Arméniens, témoigne de la communion de l'Église catholique avec une civilisation chrétienne orientale décimée dans son berceau géographique. «*Des 36 docteurs de l'Église, Grégoire de Narek est le deuxième Oriental (ne parlant ni grec ni latin et vivant hors des limites de l'Empire byzantin), après Saint Ephrem de Nisibe. Il était très important, dans l'état actuel de cette prise de conscience hélas tardive pour les chrétiens d'Orient, que cette année-ci au moins, un autre Oriental devienne docteur de l'Église*», souligne Jean-Pierre Mahé, membre de l'Institut et traducteur de l'œuvre de Saint Grégoire.

Grégoire est né entre 940 et 950 et mourut entre 1003 et 1010. Figure volcanique de la mystique chrétienne de langue arménienne, il est l'auteur du mémorable *Livre des Lamentations*, appelé aussi *Livre des Prières*, devenu pour les Arméniens une sorte de texte sacré. «*Livre le plus répandu après la Bible, poésie mêlant au repentir la consolation et l'espérance, cette suite de Paroles à Dieu des profondeurs du cœur (...), devenu au long des siècles le compagnon de tout Arménien lettré, a rejoint légitimement les chefs-d'œuvre de la littérature universelle. Quant au monastère de* >>>

Grégoire de Narek : moine, poète et docteur de l'Eglise

Narek, il est resté jusqu'au XXe siècle le lieu de rassemblement d'innombrables pèlerins » (Keram Kevonian, Union internationale des organisations Terre et Culture).

Le verbe de Grégoire est une inlassable quête du Verbe : «Rayon béni, soleil de justice, Désir ardent, figure de lumière, Insondable et très-haut, ineffable et puissant, / Allégresse du bien, vision de l'espérance, Dieu loué dans les cieux, glorieuse royauté, Christ qui nous créas, vie partout célébrée, / Daigne emplir à présent, de ta souveraine éloquence, Le défaut de ma voix, les multiples erreurs de ma misère: Présente mes prières en agréable offrande à la majesté de ton Père, (...)» (Prière 95, *Trésor des fêtes, hymnes et odes de Grégoire de Narek*, traduction et notes de Annie et Jean-Pierre Mahé, Peeters, 2014). Outre les 95 prières du *Livre des lamentations*, Grégoire est également l'auteur d'odes, d'hymnes, de panégyriques, de litanies et de méditations. C'est dans l'enceinte du monastère de Narek et dans une grotte toute proche où il pratiquait la «méditation solitaire» que Grégoire composa ses œuvres, «rassemblées, mises en forme, calligraphiées et copiées dans trois recueils sous l'autorité de son frère Jean, devenu abbé du monastère», précise Jean-Pierre Mahé.

Grégoire mourut à Narek et y fut inhumé peu de temps après l'achèvement du *Livre des Lamentations*. De ce grand monastère et scriptorium où l'on enseigna également les sciences, la philosophie et la musique, il ne reste rien. Le monastère a été pillé en 1895 pendant la période dite des massacres hamidiens ordonnés par le sultan Abdülhamid II. Lors du génocide en 1915, les 123 familles arméniennes du village ont été liquidées. Enfin, le monastère de Narek a été totalement rasé en 1951 sur ordre des autorités préfectorales. En lieu et place a été construite une mosquée.

Tout étranger qui passe aujourd'hui par Narek/Yemişlik est immédiatement suivi d'une nuée d'enfants qui n'ont que ces mots à la bouche : «Photo, photo ?» Ils savent bien ce qui attire les visiteurs : les ultimes pierres à croix encore visibles. Ici, une stèle funéraire au pied de l'escalier de la mosquée, là quelques pierres gravées dans l'entrepôt. C'est tout ce qu'il reste du vaste monastère de l'immense saint Grégoire. Les enfants rient mais ne savent rien, les anciens marmonnent parce qu'ils savent tout. ■

(La Vie)

La francophonie en Arménie

Chaque année en mars-avril l'Arménie se met en quatre pour proposer des projets dans le cadre de la saison de la Francophonie. C'est ainsi que pas moins de 300 événements - spectacles, conférences, ateliers... - se sont déroulés

pendant les mois de mars et avril, à Erevan certes mais aussi dans les régions, via les écoles, les associations et les ambassades.

A signaler tout particulièrement le bel engagement de l'ambassadeur de Suisse Monsieur Lukas Gasser, avec le concours de l'archéologue genevoise Armenuhi Magarditchian, stagiaire à l'ambassade.

C'est ainsi que nous avons eu droit à deux cycles de conférences aussi passionnants l'un que l'autre.

Le premier, en partenariat avec l'ambassade de France, s'articulait autour du thème de la montagne. Passèrent le film franco-suisse *Sils Maria* (2014), d'Olivier Binoche, en avant-première en Arménie, puis *Débâcle dans les Alpes* de Raphaël Engel (2013) et *Montagnes en tête* de Matthias Affolter (2014) et enfin *L'enfant d'en haut* (2012) d'Ursula Meier.

Ensuite, toujours dans le cadre de ce "Festival de la Montagne", s'est déroulée une lecture bilingue de l'ouvrage d'Avetis Aharonian, *le village suisse*, avec d'une part Hovig Keshishian, acteur arménien de Syrie, et d'autre part Sévane Haroutunian, traductrice, assistante et doctorante à l'Université de Genève. Laquelle a, lors d'une autre séance, présenté avec beaucoup de finesse cet ouvrage étonnant, dans lequel Aharonian, qui passa quelques années en Suisse au début du XXe siècle, dépeint le village suisse comme un idéal de vie démocratique... Une découverte pour les Arméniens présents, qui connaissaient surtout Aharonian en tant que politicien, très engagé lors de la naissance de la première République arménienne.

Le deuxième, autour des fouilles archéologiques suisses - une manière pour Armenuhi de rendre hommage à deux éminentes figures de l'archéologie genevoise: Lorenz E. Baumer, professeur à la chaire d'archéologie, *Recherches archéologiques suisses dans le bassin méditerranéen, l'exemple de l'Université de Genève*, et Jean Terrier, archéologue cantonal, du Canton de Genève, *La mise en valeur du patrimoine archéologique dans le canton de Genève*. Deux orateurs passionnés qui ont su à la fois mettre en lumière leur travail, tant en Suisse que sur des sites étrangers tels que Crotone, et adresser des clins d'œil à l'Arménie en lui montrant comment persévérance et inventivité font des merveilles.

Montagne et fouilles, deux thématiques propices à réunir l'Arménie et la Suisse, en de beaux moments de bonheur et d'amitié. ■

Monique Bondolfi, présidente de KASA.

Exposition**Suisse-Arménie. Collection Kalfayan:
Sur le chemin de la mémoire**

Le Musée des Suisses dans le Monde*, propose depuis le 17 avril et jusqu'au 20 septembre 2015, une exposition exceptionnelle, qui permet de partir à la découverte de la culture et des traditions du peuple arménien tout en dévoilant les affinités entre la Suisse et l'Arménie. Plus de 170 objets d'art et d'artisanat datant du XIVe au XIXe siècle, appartenant à la famille Kalfayan, révèlent au public la richesse de l'expression artistique et religieuse des Arméniens ainsi que leur dynamisme commerçant.

La famille Kalfayan, originaire de Césarée en Asie Mineure, a une longue tradition à Thessalonique. Roupen Kalfayan, qui fait partie d'une branche de la famille d'Avedis Kalfayan, un architecte bien connu de l'Empire ottoman, se retrouve dans cette ville grecque à la fin de la première guerre mondiale. C'est grâce à son mariage avec Nevart Gazarian, qu'il se lie à une importante famille de banquiers et de propriétaires terriens originaire de Tokat qui s'est installée à Thessalonique à la fin du XIXe siècle. Entre les deux guerres, les membres des familles Gazarian et Kalfayan, dirigés par le marchand d'antiquités Gazaros Gazarian, commencent à collectionner des objets arméniens de tout type dans le but de préserver l'histoire et la mémoire de leur culture. Ils reconstruisent ainsi la mémoire dispersée de leur peuple sans frontière. Roupen et Arsen Kalfayan, les petits-fils de Gazaros Gazarian et actuels gardiens du patrimoine familial, continuent de l'enrichir avec le même zèle et la même attention.

L'exposition a choisi de mettre l'accent sur les ressemblances entre la Suisse et l'Arménie: Petits Etats montagneux, isolés de la mer et entourés par de puissants empires, qui ont su s'adapter et se développer grâce à leur ouverture sur le monde. Les rôles joués par les deux diasporas sont centraux dans l'histoire des deux pays. Forcées par la nature

de leur territoire, la Suisse et l'Arménie se sont tournées vers le commerce et les relations et ont bâti leur prospérité sur leurs réseaux.

L'exposition, qui se déploie en dix salles, présente d'abord quelques documents et publications liés à la présence des Arméniens en Suisse ainsi que des œuvres de deux artistes Dionne Haroutunian et Peggy Hinaekian. La collection Kalfayan s'étale ensuite sur l'ensemble des salles suivantes. Deux khatchkars (pierres à croix) accueillent le visiteur comme s'il entraît en Arménie et lui font découvrir l'art religieux de ce pays: deux rideaux d'autel, des croix de bénédiction, d'autel et reliquaires, des boîtes à encens, des éventails d'autel, des bols liturgiques, des calices ainsi que des textiles liturgiques. Des donations votives rappellent la pratique des œuvres de bienfaisance à l'Eglise en témoignage de foi, de remerciement ou de supplique, où à l'occasion de célébrations diverses. Bon nombre de ces objets en métal porte une inscription par les donateurs qui ont fait le pèlerinage à Jérusalem.

L'exposition comprend quelques belles évangiles manuscrites et des reliures en cuir ou en argent ainsi que de magnifiques pièces d'orfèvrerie. Rappelons que les orfèvres arméniens originaires principalement de Van se sont distingués par leur art dans la Constantinople ottomane.

Durant le XVIIIe siècle, les potiers de Kütahya, majoritairement des Arméniens, ont dominé le marché de la céramique domestique et des carreaux de décoration pour les églises et les mosquées. La collection Kalfayan comprend des tasses, des pichets, des pots, des presses-citrons, des petits plats mais aussi des ornements sphériques suspendus utilisés dans les églises accompagnés de lampes à l'huile.

Dans la salle consacré à "l'empire commercial arménien", le visiteur peut admirer des pièces en porcelaine que des riches commerçants arméniens établis à Madras en Inde avaient importées de Chine en les faisant personnaliser avec des armoiries, des monogrammes et des inscriptions. >>>

**Suisse-Arménie.
Collection Kalfayan**

»»» Inaugurée à la veille des commémorations du centenaire du génocide des Arméniens, cette exposition permet de dévoiler la richesse d'un patrimoine anéanti lors de l'extermination du peuple qui l'a créé. Les objets qui suscitent l'admiration des visiteurs témoignent contre l'oubli et l'occultation des événements de 1915 bien que la brochure et la documentation de l'exposition n'en fassent aucune mention si ce n'est qu'en évoquant des "événements tragiques" lors desquels les missionnaires protestants suisses avaient ramené avec eux beaucoup de réfugiés, notamment des enfants!

Visitez cette remarquable exposition au Musée des Suisses dans le Monde, situé dans le magnifique domaine de Penthes aux portes de Genève. ■

Maral Simsar

(*) Château de Penthes (www.penthes.ch)
18, chemin de l'impératrice / Pregny/Chambes (GE)
Exposition jusqu'au 20.09.2015

Dans le cadre du Festival AGAPÉ

**L'orgue rencontre le duduk
ou les voix de l'Arménie**

Haïg Sarikouyoumdjian, duduk
Quentin Kozuchowski, orgue
René Zosso, récitant

Jeudi 11 juin 2015 à 21h00
Eglise Sainte-Croix de Carouge
22, rue du Collège

Ce concert propose d'emmener le public en voyage hors du temps. C'est le **mariage de deux cultures chrétiennes**, à la croisée des routes: entre Orient et Occident.

Ce projet est né de rencontres et d'une idée spontanée de **marier des mélodies arméniennes avec des harmonisations baroques françaises**.

Programmé en deuxième partie de soirée et destiné à **plonger le public dans une atmosphère mystique**, le Duduk commence le concert seul, dans le chœur de l'église. La simplicité de la ligne, alliée aux sonorités douces, plaintives et mélancoliques de l'instrument est soutenue par l'orgue, doux, et la lecture d'un texte « *l'âme arménienne* » de Hamastegh.

Billetterie : www.festivalagape.org

**Յայտնաբերուել է ԱՄՆ
Նախագահի համար հայ
որբերի գործած գորգի գոյգը**

© BBC/Kegam Shamlian

Յայտնաբերուել է ԱՄՆ Նախագահ Քալվին Քուլիջի համար հայ որբերի գործած գորգի երկուորեսակը, որի մասին յօդուած է տպագրուել BBC-ում:

«*Երկու գորգերի պատմութեան միջոցով բացայայտուում է հարիւր տարի առաջ ԱՄՆ-ի մարդասիրական առաքելութիւնն ու թուրքիայում հայերի ողբերգական ճակատագիրը*»:

Երբ բալիֆորնիական Միշն-Յիլսի Արարատ Էսկիչեանի թանգարանի տնօրէն Մեգի Մանգասարեան-Գոշէնը 97-ամեայ Լիզբէթ Քունցլերի տանը նկատել է գորգը, անմիջապէս հասկացել է, թէ ինչ է գտել:

«*Յիւրասենեակի կենտրոնում փռած էր գորգ՝ բարկացած աւելի քան 800 հազար ձեռագործ հանգոյցներով: Այն զարդարուած էր հեքիաթային ծաղիկներով, վազվզող եղնիկներով և ընծառիւծներով՝ պատրաստ դուրս ցատկել գորգից*»:

Գորգը գործել են Լիբանանի փախստական որբերը: Այդ ժամանակ աւելի քան 3 հազար գորգ է գործուել, որոնք ուղարկուել են ամերիկացի *դոնորներին* (սուկրատուներին): Սիրիացիների եւ հայերի օգնութեան հայկական կոմիտէն, որը ներկայումս յայտնի է որպէս Մերձաւոր Արեւելքի հիմնադրամ, եղել է ԱՄՆ-ում առաջին ամերիկեան աշխարհիկ բարեգործական նախաձեռնութիւնը:

Քունցլերի հայրը՝ Յակոբը, եղել է օգնութեան կոմիտէում աշխատող շուէյցարացի միսիոներ: Յակոբն եւ Էլիզաբէթն իրենց անձնական ներդրումն ունեն 8 հազար հայ որբերի փրկութեան գործում: Սաներն այնքան են սիրել նրանց, որ մի գորգ էլ իրենց համար են գործել:

Գորգի գոյնի ընտրութեան իրավունքը տրուել է Ուրֆայում ծնուած Քունցլերների կրտսեր աղջկան: Երկրորդ աշխարհամարտից յետոյ ծնողները գորգը Լիբանանից ուղարկել են ԱՄՆ: >>>

PREMAT S.A.

IMPORT & EXPORT

9, RUE DES ALPES

CH - 1201 GENEVE

TEL. 022 731 69 35

ARATOURS Travel Services

Le tourisme à visage humain

Laissez-nous vous enchanter!

NOS DESTINATIONS

Arménie, Biélorussie,
Géorgie, Iran, Ouzbékistan,
Kazakhstan, Kirghizistan,
Moldavie, Russie, Tadjikistan,
Turkménistan.

☝ Rte des Arsenaux 9, CP 85, 1701 Fribourg, Tél +41 26 322 7277, Suisse
☝ Koryuni 7, 0025 Erevan, Tél +374 10 52 06 07, Arménie

**Յայտնաբերուել է ԱՄՆ
նախագահի համար հայ որբերի
գործած գորգի գոյգը**

»»» Սակայն սա դեռ ամենը չէ: Քունցլերների գորգը համարում է 1925թ. ԱՄՆ նախագահ Քալվին Քուլիջին նուիրաբերած գորգի ճիշտ կրկնօրինակը՝ որպես երախտագիտութիւն ԱՄՆ օգնութեան համար: Քունցլերների գորգը զգալի փոքր է, սակայն դրա վրայ առկայ կենդանիները, բոյսերը, կտորները գործնականում նոյնն են:

Լիզբէթ Քունցլերի աղջիկը՝ Փոլի Մարշալը, ներկայ է գտնուել Սպիտակ տան այցելուների կենտրոնում գորգի՝ կարծ ժամանակով ցուցադրութեանը: Նա նկատել է, որ ձեռքն ակամայ մեկնում է պարանիս՝ այն շօշափելու համար:

«Այն կարծես ինձ միացնում էր տատիկիս եւ պապիկիս հետ, որոնց ես երբեք չեմ տեսել: Ես զգում էի, որ հպում եմ այդ բոլոր կեանքերին», յայտարարել է նա:

Երբ Մեգի Մանգասարեան-Գոշէնը գորգը այցելուների համար ցուցադրելու խնդրանքով դիմել է Փոլի Մարշալին, վերջինս անմիջապէս համաձայնել է: Եթէ Սպիտակ տանը գորգը տասնամեակներ է անցկացրել պահարանում եւ արագօրէն այն յետ է վերադարձուել, ապա մարդիկ պետք է հնարաւորութիւն ունենան տեսնել երկուորեակին:

Մայիսին գորգը կը ցուցադրուի Արարատ Եսկիջեան թանգարանում»:

(news.am)

**La pisciculture menace les
ressources en eau de la
plaine d'Ararat**

par Maral Simsar

Le bassin des puits artésiens de la plaine d'Ararat constitue une des ressources les plus importantes d'eau douce de l'Arménie. Cette plaine, qui couvre les régions d'Armavir et d'Ararat, sert de grenier au pays et assure l'essentiel de la production agricole. Depuis quelques années, les agriculteurs locaux se plaignent de pénuries d'eau et de difficultés à maintenir leurs cultures irriguées. Selon les experts, cette situation est principalement due à une surconsommation d'eau par quelques 270 fermes piscicoles mises en place dans des étangs artificiels.

©Planeta.am

Ces dernières années l'industrie piscicole a connu une très forte croissance en Arménie. La première destination de cette production est la Russie avec 24 sociétés arméniennes habilitées à exporter vers l'immense marché russe. La marge de bénéfice dans ce secteur lucratif serait de 33% selon le service national des statistiques.

La forte expansion de l'industrie piscicole dans la plaine d'Ararat n'est pas sans conséquences sur les ressources d'eau. Les écologistes tirent la sonnette d'alarme depuis plusieurs années sur les dangers de désertification et de dégradation des sols de la région en l'absence de mesures efficaces visant à réglementer le secteur.

Levon Galstyan, géographe de formation et membre du conseil de coordination d'Armecofront(*) (Armenian Environmental Front), explique la problématique et les enjeux des activités piscicoles dans la région d'Ararat:

"Suite à la politique de développement de l'industrie piscicole dans la plaine d'Ararat initiée par le gouvernement arménien, de nombreuses piscicultures de grande taille se sont installées à partir de 2003 dans des zones de puits jaillissants des régions d'Etchmiadzine et de Massis. En raison de l'utilisation abusive des eaux par les fermes piscicoles, la surface des eaux a diminué d'environ 30% et dans certains endroits le niveau d'eau a baissé de 20 à 30 mètres. Selon les données de 2013, le volume moyen d'eau prélevée par les fermes piscicoles >>>

ԱՆՄՈՌՈՒԿ
Դանիել Վարուժան

 Արշալոյսին արտասուեաց մէջ
Պանծա՛, ծաղիկ ով անմոռուկ.
Հրեշտակներու դէմքերէն պերճ
Ինկած ժըպիտ մ'ես մեղուկ.

Աչքերդ բացած այգուն- այգուն՝
Եր կը շրջիս ասդին- անդին.
Սոխակն արդեօք քո անուշ քուն
Խանգարեց իր երգով թըրթռուն:

Բուրմանցըդ մէջ գիևովցընող
Գողտրիկ թռչնակն է, ո՛հ, արբշի՛ռ,
Ուստի կանուխ ի շաղ ի շող
Գարունն ու գթեզ կ'երգէ ի ժիր:

Ինչպէս որ դու անթառամ ես
Եւ թերթերըդ չեն ծերանար,
Սիւն ալ Անոր՝միշտ սիրակէզ,
Միշտ վառ է, բարեաց ծըրար:

Եռ ու եփով աշխատութեան
Յար տոգորուած լաւն ու բարին
Խորիէ, գործէ, եւ տքնի Ան,
Ուժովն համայն մըտքին, կամքին:

Ինչպէս Ձերին սըրտի աւիւնն,
Որ փետրաթափ երբեք չեղաւ՝
Արդիւնքն ալ օր մը Բըրզնիկցոյն
Յոյսերնիդ՝ տի պսակէ հարկաւ:

(Դանիել Վարուժանի Բանաստեղծութիւնների
Առաջին Անտիպ ժողովածու)

La pisciculture menace les ressources en eau de la plaine d'Ararat

»»» a atteint 56 litres par seconde alors que le volume autorisé est de 34 litres par seconde afin de permettre la reconstitution des réserves d'eau par les pluies et la fonte des neiges. La baisse du niveau de la nappe phréatique due au forage excessif a poussé les fermiers et les agriculteurs à réaliser des forages plus profonds et à installer des pompes de plus en plus puissantes. La baisse du niveau des eaux souterraines a entraîné également une diminution du taux d'humidité des terres et par conséquent, une augmentation des besoins en eau d'irrigation. De nombreux puits artésiens jaillissants se sont ainsi asséchés au cours des années.

Par ailleurs, après l'utilisation de l'eau prélevée par les fermes piscicoles environ 720 millions de mètres cubes d'eau coulent annuellement dans la rivière Araxe et vont irriguer des terres au Nakhitchevan et en Turquie...

Je tiens à préciser qu'en Arménie les fermes piscicoles sont exonérées d'impôts sur les bénéfices et ne payent que 0,5 dram par mètre cube d'eau utilisée alors que l'eau d'irrigation coûte aux agriculteurs 11 dram le mètre cube.

Si les autorités arméniennes ne prennent pas les mesures adéquates pour rétablir l'équilibre naturel dans le bassin des puits artésiens de la plaine d'Ararat, nous assisterons à un désastre écologique et économique avec l'exode massif d'une grande partie des 400 000 habitants de la région qui vivent de l'agriculture."

En juillet 2013 le Premier ministre de l'époque Tigran Sargsyan avait attiré l'attention du ministère de la protection de la nature sur la nécessité d'opérer un contrôle rigoureux des entreprises piscicoles. Il avait annoncé le lancement d'un processus pour assurer l'utilisation efficace des eaux dans la plaine d'Ararat et d'ajouter: "Nous devons intervenir en urgence. Actuellement, nous assistons au gaspillage des eaux qui pourrait causer une situation désastreuse dans la plaine d'Ararat étant donné qu'il y existe des fermes piscicoles et que nous risquons de manquer d'eau nécessaire à leur développement. En même temps, nous avons environ 700 puits clandestins qui sont toujours opérationnels et nous devons régler ce problème en mettant de l'ordre dans ce domaine."

Dans le but de réglementer l'utilisation efficace des eaux souterraines dans la plaine d'Ararat, le gouvernement arménien a adopté le 3 avril 2014 une procédure relative à l'octroi des permis d'utilisation des eaux des puits illégaux et désaffectés et à leur fermeture. Cette procédure interdisait la délivrance de nouveaux permis de forage dans la plaine d'Ararat et prévoyait de réduire d'un tiers la consommation d'eau dans les provinces d'Ararat et d'Armavir. Le gouvernement a en outre mis en place une commission

chargée de surveiller les réserves en eau dans cette région et a demandé aux pêcheries d'appliquer le mode "semi-fermé" du cycle d'eau qui permet la réutilisation d'eau grâce à des équipements et technologies spéciaux. Plusieurs puits illégaux exploités par des fermes piscicoles et des compagnies de distribution d'eau ont été fermés et les usagers ont été condamnés à payer des amendes.

©armecofront.net

Selon un rapport rendu au gouvernement par le ministère de la protection de la nature le 17 mars 2015, 266 puits auraient été supprimés, mis en veilleuse et équipés de compteurs au cours de l'année 2014 et cela aurait permis d'économiser 745,3 millions de mètres cubes d'eau par année. Par ailleurs, un inventaire des puits aurait été réalisé dans 146 communes des provinces d'Ararat et d'Armavir.

Malgré ces informations plutôt rassurantes, la politique incohérente du gouvernement laisse planer le doute quant à sa volonté de réglementer les activités des fermes piscicoles afin de rétablir le niveau des nappes phréatiques toujours en baisse. A la mi-juillet 2014, le gouvernement a procédé à la réouverture et à la remise en service de 112 puits artésiens pour combler les pénuries croissantes d'eau en soutenant que ces puits ne faisaient pas partie du bassin des eaux souterraines de la plaine d'Ararat. Cet argument est contesté par les experts qui font remarquer qu'aucune étude géologique n'avait été faite sur l'impact du forage de ces puits sur le bassin des eaux souterraines. De surcroît, le 14 août 2014, le gouvernement a approuvé une augmentation du volume d'eau prélevé dans le lac Sevan de 170 à 270 millions de mètres cubes par an. Cette augmentation est contraire aux objectifs d'un programme de la Banque mondiale lancé en 2002 pour restaurer l'écosystème du lac fortement endommagé à l'époque soviétique.

Les opposants à ces mesures estiment que la politique du gouvernement sur la gestion des ressources d'eau sert les intérêts des grandes entreprises piscicoles dont les propriétaires comprennent plusieurs parlementaires et politiciens puissants. Dans ces conditions ils doutent que le gouvernement réussira à imposer un système qui concilie les intérêts divergents de l'agriculture et de la pisciculture. >>>

La pisciculture menace les ressources en eau de la plaine d'Ararat

»»» Selon Artur Atoyán, président de l'Association des fermes piscicoles en Arménie, l'élevage des poissons serait devenu non rentable en Arménie et les exportations seraient en baisse en raison de l'augmentation du prix de l'eau et des mesures prises par le gouvernement pour contrôler le forage des puits artésiens.

Ces mesures n'ont visiblement pas affecté la bonne marche des affaires de l'industrie piscicole. En effet, selon un rapport du Service national des statistiques, l'Arménie a exporté 96 000 tonnes de poissons vivants en 2014 alors que le volume annuel pour les quatre années précédentes n'avait jamais dépassé les 25 000 tonnes. ■

M.S.

(*) Armecofront (www.armecofront.net) est un mouvement de la société civile créé en 2013 dans le but de sensibiliser les citoyens à l'écologie et à leur droit de vivre dans un environnement sain, de suivre de près les décisions du gouvernement en matière d'environnement, de soulever les éventuelles violations des lois et de veiller à ce que les autorités mettent tout en œuvre pour assurer l'utilisation optimale et la distribution équitable des ressources naturelles sur la base de la justice sociale.

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

LA COLONIE DE BELLEFONTAINE
(Haut-Jura, France)

FETE SES 60 ANS

Samedi 18 juillet 2015

15h à 18h - Rallye des "anciens" - P.A.F.: 5€
A partir de 20h - Dîner convivial
à la salle des fêtes de Morez
P.A.F.: Adultes: 30€ - Enfants 15€ (6 à 12 ans)

Dimanche 19 juillet 2015

Journée portes ouvertes festive avec buffet, programme d'animations variées et traditionnel gâteau d'anniversaire!

Inscription: cbaf@wanadoo.fr

Venez découvrir la colonie de vacances de Bellefontaine à 1h de route de Genève et de Lausanne et passer des moments agréables en famille dans une ambiance arménienne.

Le Conseil des Droits de l'Homme des Nations Unies a adopté par consensus la Résolution sur la Prévention du Génocide à l'initiative de l'Arménie

Le 27 Mars 2015, le Conseil des droits de l'homme des Nations Unies a adopté, par consensus, lors de sa 28ème session, la Résolution pour la Prévention du Génocide à l'initiative de l'Arménie. 70 Etats représentant tous les groupes régionaux du Conseil des droits de l'homme se sont joints à l'Arménie et ont coparrainé cette Résolution.

La Résolution condamne l'impunité pour le crime de génocide en affirmant qu'elle constitue un obstacle majeur à la poursuite de la coopération entre les peuples ainsi qu'à la promotion de la paix et de la sécurité internationales, et que la lutte contre l'impunité est un facteur important de la prévention de ces crimes. Elle réaffirme également l'imprescriptibilité pour les crimes de Génocide quelle que soit la date à laquelle ils ont été commis.

Le document adopté par le Conseil des droits de l'homme des Nations Unies souligne que les tentatives de négation ou de justification du crime de génocide compromettent la lutte contre l'impunité, les efforts de réconciliation et de prévention du génocide.

La résolution réitère l'importance du mécanisme d'examen périodique universel du Conseil des Droits de l'Homme et invite les États à inclure des informations sur la prévention du génocide et autres crimes contre l'humanité dans leurs rapports nationaux.

Elle appelle les Etats membres des Nations Unies à renforcer la coopération en vertu des instruments internationaux pertinents pour prévenir les génocides et autres violations massives, flagrantes ou systématiques des droits de l'homme, afin d'éviter leur récurrence qui pourraient conduire à un génocide.

Le document met l'accent sur le rôle important que l'éducation peut jouer dans la prévention du génocide, et encourage les gouvernements à promouvoir des programmes et des projets éducatifs qui contribuent à la prévention du génocide.

La résolution invite les Etats à établir comme mesure préventive des journées nationales de commémoration des victimes du génocide, pour que ces crimes ignobles ne soient jamais oubliés et pour donner l'occasion à chacun de tirer les leçons du passé et de créer un avenir plus sûr. >>>

**Le Conseil des Droits de l'Homme
des Nations Unies a adopté par
consensus la Résolution sur
la Prévention du Génocide
à l'initiative de l'Arménie**

➤➤➤ Par ce document, le Conseil des droits de l'homme recommande à l'Assemblée générale des Nations Unies de proclamer le 9 décembre Journée internationale pour la mémoire et la dignité des victimes de génocide, afin de faire mieux connaître la Convention pour la prévention et la répression du crime de génocide et son rôle dans la lutte contre le génocide et la prévention de ce crime.

La résolution prévoit également l'élaboration des réseaux internationaux pour la prévention du génocide.

Il est hautement symbolique que cette importante résolution internationale a été adoptée à l'initiative de l'Arménie à la veille du centenaire du génocide des Arméniens. ■

Nouvelle parution

***Arménie
A l'ombre de la montagne sacrée*
par Tigrane Yegavian**

Editions NEVICATA
Collection L'ÂME DES PEUPLES

Récit d'un jeune auteur fier de ses origines arméniennes, cet ouvrage mêle comme jamais les senteurs et souvenirs aux témoignages d'historiens, d'intellectuels mais aussi d'Arméniens ordinaires pour restituer le périple de ce peuple trois fois millénaire. Un voyage littéraire et intime pour nous conter, cent ans après le génocide, une nation toujours confrontée au poids du mythe, des légendes et de sa précaire situation géopolitique entre l'Iran, la Russie et l'Azerbaïdjan.

Ce petit livre de Tigrane Yegavian, journaliste spécialiste du Moyen-Orient, n'est pas un guide. C'est un décodeur. Il nous dit la foi viscérale et chaotique des Arméniens dans l'avenir, nourrie et occultée par le souvenir de la tragédie de 1915. Pour nous faire partager la vie, les doutes et les rêves de l'Arménie d'aujourd'hui. Afin de mieux nous la faire comprendre.

Un grand récit suivi d'entretiens avec Jean-Pierre Mahé (*L'Arménie tire sa force de sa cohésion familiale et religieuse*), Levon Abrahamian (*Nous devons réinventer notre lien avec les Arméniens de l'étranger*) et Liudmila Harutunian (*Les Arméniens ont pris l'habitude de servir plusieurs maîtres à la fois*).

**Offrez un rosier au futur
Jardin des 100 rosiers
sur le parvis de l'Eglise Saint
Hagop de Troinex**

**à la mémoire des victimes du Génocide des
Arméniens de 1915**

Le projet de la création du Jardin des Cent rosiers sur le parvis de l'église Saint Hagop à Troinex vient s'ajouter au riche programme des événements que notre communauté offre au public suisse pour le gagner à sa cause.

Créer un jardin des Cent rosiers dont les fleurs renaissent chaque année rappelle symboliquement la force de survie du peuple arménien. Ces roses, comme le peuple arménien, seront toujours là pour s'épanouir et enchanter le passant.

Pour impliquer la communauté dans cette démarche solidaire, nous demandons à chacun de contribuer à la création de ce jardin en offrant le prix symbolique d'un rosier. Les noms des 100 premiers donateurs seront inscrits sur la plaque commémorative, avec leurs accords.

Cent Rosiers pour le futur Jardin est une action de solidarité et de partage des valeurs universelles que nous défendons.

Offrir un rosier est un geste symbolique pour participer à la commémoration.

Offrir un rosier c'est d'adhérer à la cause arménienne.

Offrir un rosier c'est de dire OUI à la vie.

Pour plus d'info & souscription sur www.genocide1915.ch ou par email astrigmarandjian@gmail.com

Des dépliants sont à votre disposition à l'Eglise Saint Hagop, au Centre arménien H.D. Topalian ■

Astrig Marandjian, responsable du projet

Nettoyages

Tél. +41(0)22 785 01 85

15, ch. Pré-de-la-Fontaine
1217 MEYRIN
Fax +41(0)22 980 02 37
E-mail big-net@big-net.ch

www.big-net.ch

IP Inter Protection
Technology
Système CEC™
Assainissement de conduites

Nettoyage mécanique et protection
interne des conduites contre
la corrosion ultérieure

Rouben OHANESSIAN Directeur
www.interprotection.ch

Rouillé Sablé Protégé

Tél. 0041 22 735 42 72
g.vatchev@interprotection.ch

COMMUNICATIONS

NAISSANCES

Tatevik Kotcharian et Jean-Philippe Briatte ont la joie d'annoncer la naissance de leur fils **Edmond Aghassi** le 15 mars 2015 à Lyon.

Toutes nos félicitations aux heureux parents.

DECES

Mme **Sonia Yacoubian née Mardinian**, survenu le 21 mars 2015 à Véthraz-Montoux (France).

M. **Garbis Arzuman**, survenu le 8 mai 2015 à Genève.

Toutes nos condoléances à la famille.

Messes arméniennes en Suisse alémanique et à Neuchâtel

Թուսկան Date	Ժամ Heure	Վայր Lieu	Հասցե Adresse
31.05.2015	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
07.06.2015	11 30	Kath. Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
14.06.2015	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
21.06.2015	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE
28.06.2015	14 30	St. Maria Kath. Kirche	8200 Schaffhausen SH
05.07.2015	14 30	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
12.07.2015	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
02.08.2015	14 30	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH
16.08.2015	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE

www.armenische-kirche.ch
Pfr. Shnork Tchekidjian Tel: 079/704 74 87
E-mail: dershnork@hispeed.ch

Gala Sanahin 2015

*dimanche 31 mai 17h
salle des fêtes de Troinex*

Réservations: christinesedef@hotmail.com

ZIRAN

ծիրան = aprikose = prunus armeniaca

pierrot hans, Delphinstrasse 7, CH-8008 Zürich
+41 44 241 41 31, +41 79 666 01 26
info@ziran.ch www.ziran.ch

Voyages en Arménie

Vente de produits importés d'Arménie

*Apporter des revenus aux habitants d'Arménie
Commandes par internet / e-mail / téléphone*

RENDEZ-VOUS

Tous les mercredis (du calendrier scolaire genevois): de 10h à 16h15, cours de l'Ecole Topalian dans les locaux de la Fondation Topalian (à côté de l'Eglise, 64, route de Troinex) pour tous les enfants de 4 à 12 ans, débutants ou avancés. Le repas de midi et le goûter sont servis sur place. Bus de ramassage scolaire à disposition. Renseignements auprès de Nevrik Azadian au 079 827 54 43.

Tous les mercredis (du calendrier scolaire genevois), de 14h30 à 16h30, à l'Ecole Topalian, cours de langue arménienne, pour adultes et adolescents (à partir de 12 ans). Préparation du programme de l'option arménien du baccalauréat français. Un minimum de connaissance en arménien (écriture et lecture) requise. Renseignements: ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch

Tous les mercredis (du calendrier scolaire genevois): Cours de l'Ecole de danse SANAHIN de l'UAS au Centre Arménien de Genève: de 16h15 à 21h15 selon les niveaux. Renseignements: christinesedef@hotmail.com.

Tous les vendredis: de 15h00 à 19h00, la bibliothèque et le kiosque du Centre Arménien sont ouverts au public.

Tous les Vendredis: de 19h à 21h, Le club d'échecs Tigran Petrossian accueille les joueurs, jeunes et adultes, pour une soirée d'entraînement, au 5 rue Louis-Favre. Nous offrons aussi des possibilités de cours pour débutants ou avancés. Contact: Raffi Garibian 079 200 4567, Garabed Yelegen 079 538 51 26.

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Semaine d'Etudes Arméniennes
Le Génocide des Arméniens

**du 30 juin au 4 juillet 2015
à la Maison des Etudiants Arméniens de Paris
pour les jeunes de 18 à 30 ans**

Intervenants: Haroutioun Kévorkian, Claire Mouradian, historiens, Krikor Beledian, écrivain et critique, Haïgouhie Guevorkian, chercheur, Anna Leyloyan-Yekmalyan, historienne d'art

Renseignements et inscription:
Tél. +33 1 53 34 18 18 & cbaf@wanadoo.fr

BLOOD FOR MEMORY
Give a drop of life

Sauvez des vies à la mémoire des victimes de génocides. Faites un don de sang dans votre hôpital/centre de transfusion sanguine et dédiez le don sur www.bloodformemory.org. Atteignons ensemble 1,5 millions de dons.

IMPORTANT !

Dernier délai pour recevoir des articles et communications à publier dans notre prochain numéro : **15 juin 2015**. En cas de retard, veuillez prendre contact avec la rédaction **AVANT** cette date.

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑ ECOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D.Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch ; www.centre-armenien-geneve.ch

Maral Wurry & Meda Khatchatourian

No. 18

Commémoration du 100ème Anniversaire du Génocide des Arméniens par les élèves de l'école Topalian

Annie Mesrobian et Monsieur le Consul Artur Grigoryan se sont adressés aux parents et aux élèves présents en insistant: « **qu'il est de notre devoir de se rappeler qu'entre 1915 et 1916, les deux tiers de la population arménienne présente en Turquie étaient décimés** ».

Les élèves ont présenté une poésie sur Vana Lidj (le Lac de Van) le fief des Arméniens en Anatolie Orientale.

Le mot de la fin a été donné par l'ensemble des élèves dans une ambiance très solennelle: l'hymne national arménien et le «**Hayr Mer**» (Notre Père) afin de célébrer nos **Saints Martyrs du Génocide**.

La mémoire est toujours vivante 100ans après !

Daratekhik: Mercredi le 25/03/2015, une tradition à l'Ecole Topalian, instaurée par Valya, confectionner des gâteaux en forme de la première lettre du nom de chaque élève.

Ինչպես անցաւ Տառաթխիկիօրը:

Առաւօտեան աշակերտները գունաւորեցին Սուրբ Չատիկի սուկրուած բացիկները:

Սովորեցին Տառաթխիկի երգը, նշելով Մեսրոպ Մաշտոցի անունը:

Ճաշից յետոյ բաժանուեցին 2 խմբերի և իրենց ուսուցիչների հետ սկսեցին խմորի պատրաստումը:

Իւրաքանչիւր աշակերտ պատրաստեց իր սիրելի տառը:

Բոլորը, ուրախ-ուրախ ստացան իրենց բացիկն ու տառաթիկը, հպարտութեամբ այն տուն տանելու համար:

Date à retenir

Fête champêtre de fin d'année le 14/06/2015

Չոփցերսիայի Միություն Union Arménienne de Suisse

Extraits de l'allocution de Jean-Vahé Nigolian, président de l'UAS, à l'occasion de la 21ème commémoration du génocide des Tutsi

... En tant que président de l'Union Arménienne de Suisse, cette commémoration revêt une importance toute particulière pour moi.

En effet, les Arméniens commémorent cette année les 100 ans du génocide de leur famille.

Mais c'est aussi l'occasion pour moi de m'exprimer à la mémoire de tous ceux que j'ai connus personnellement au Rwanda (en 1983, ayant travaillé pour le Comité international de la Croix-Rouge).

Avant tous, je pense qu'il faut également se souvenir des personnes qui ont pris le risque, à titre individuel selon leur libre arbitre et indépendamment de leur origine, de cacher et de protéger leur voisin même s'il n'était pas de la "bonne" race. C'est important de le souligner car on n'est jamais obligé de participer à des exactions.

Quelqu'un qui fait une erreur, peut reconnaître cette erreur. C'est douloureux mais cela procède de l'honnêteté et donne une chance à la reconstruction des relations.

La possibilité de réaliser un génocide et d'échapper à la justice constitue un puissant encouragement au génocide. Pourquoi s'arrêter si on ne risque rien?

Rappel des massacres d'Adana ... puis du Sultan rouge et rappel des documents officiels qui incriminent la direction des Jeunes Turcs.

Ainsi, malgré des preuves nombreuses et irréfutables, les négationnistes s'entêtent à nier l'évidence.

Car si le mal se cache dans l'intention, c'est le diable qui habite dans la négation de cette intention.

Certains de vos ennemis commencent à nier l'horreur dont vous avez été les victimes. Certaines minimisent l'ampleur des faits, on conteste le nombre, bref on gagne du temps et on noie le poisson.

Le plus facile des manœuvres dilatoires consiste à demander une commission d'experts pour justement avoir tout et son contraire.

C'est ce à quoi nous, Arméniens, sommes confrontés.

Et vous, imaginez-vous ce qu'on va vous dire dans 80 ans.

Préparez-vous au mieux pour récolter tous les témoignages. Gardez trace de tout! Collectez, rassemblez, compilez tout ce que vous avez encore et encore et encore.

Nous avons des centaines de traces écrites, de diplomates et d'hommes d'église, des personnes honnêtes et irréprochables dans leur parole. Il y a des Anglais, des Français, des Américains, et même des Allemands, pourtant alliés de la Turquie, à l'époque, qui évoquent et décrivent les massacres dont sont victimes les Arméniens.

Et pourtant, on nous demande encore "mais, est-ce qu'il a des traces objectives, je veux dire non-arméniennes, de ce que vous dites? Parce que quand même ce que vous dites c'est terrible!"

C'est tellement terrible qu'on a de la peine à le croire. Mais est-ce que c'est ce que je dis est terrible ou ce qu'on m'a fait?

Même en Suisse, alors qu'une chambre du parlement a reconnu le génocide des Arméniens, le Conseil fédéral refuse de le faire et parle de "commission d'experts"... tiens! justement ... évidemment il y a certains intérêts économiques bien compris avec la Turquie ...

Nous avons un projet dédié au souvenir des génocides et le recueillement: ce sont les Réverbères de la Mémoire.

Mais lorsque nous voulons ériger ce monument avec le plein accord de la Ville de Genève, le Conseil fédéral, par la voix de M. Didier Burkhalter, bloque le projet car ce monument, je le cite: "... est considéré comme un peu partial avec certaines victimes et pas toutes".

Est-ce que maintenant, en plus, on nous demande d'ériger un monument au souvenir des bourreaux?

Ce monument "Les Réverbères", c'est aussi votre monument.

Pourriez-vous accepter, Excellence, Mesdames et Messieurs, qu'on vous propose de célébrer vos tortionnaires?

Comme vous pouvez le constater, le combat pour la reconnaissance n'est pas terminé.

Il est important de se regrouper pour se faire entendre. (...) Cela ne veut pas dire oublier, cela veut dire de se renforcer.

Il faut dépasser le stade de victime (...)

PAR LE RAPPEL DES FAITS

PAR LE DEVOIR DE MEMOIRE

PAR LE DROIT A LA MEMOIRE (...)

Ainsi, nous protégeons les autres peuples grâce à ceux qui ne sont plus là (...).

Mais nous sommes désormais les protecteurs de l'humanité (...), nous nous rassemblons pour dire haut et fort: "Combattons pour la mémoire et la justice et avec la lumière des Réverbères de la Mémoire, C'est NON à la négation!"

"Et. Les génocides ça suffit!"

**"La non reconnaissance c'est comme
une blessure qui n'est pas pansée".
Pape François**

